20. yy Öncesi İnşa Edilmiş Büyük Ölçekli Yapıların Cumhuriyet'in Kurulması Sonrası Yeni İşlevler ile Kullanılmasının Koruma Tarihi Bağlamında Değerlendirilmesi

Öğr. Gör. Saadet Mutlu Kaytan

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2192-8014>

Doktora Öğrencisi / Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı,
İstanbul – TÜRKİYE

Prof. Dr. Can Şakir Binan

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5916-3352>

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 24.08.2020

Kabul: 07.02.2021

On-line Yayın: 31.03.2021

Anahtar Kelimeler

Tahsis
Yeniden Kullanım
Mimari Miras
19. yy Mimarlığı
Koruma

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.45933>

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923'te kurulmasıyla birlikte çağdaşlaşma ve yenilenme sürecine girilmiştir. Yeni kurulan devlet farklı bir teşkilatlanma ve idari işleyiş oluşturmaya başlamıştır. Bu çağdaşlaşma hareketleri mimari ve kültürel ortamda da görülmüştür. Değişim hareketlerinin sonuçlarından biri yeni ihtiyaçlar çerçevesinde kentsel alanda bir dizi büyük programlı yapı gereksinimi duyulmasıdır.

Devletin yeni yapı yapma programının bütçe sıkıntıları gibi durumlar ile sınırlı kaldığı ve inşa çalışmaları yapılamadığı durumlarda geçmiş dönemlerde inşa edilmiş yapıların yeniden kullanımları söz konusu olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında mimari miras olarak görülmeyen bu yapıların o dönemde yeni işlevler ile tekrar kullanılmaları bina gereksinimlerinin karşılanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Geçmiş dönemde inşa edilmiş ancak tahsis edildiği tarihte kültür varlığı olarak kabul edilmeyen bu yapılar günümüzde mimari miras olarak görülmektedirler. Dolayısıyla farklı bir bakış açısı çerçevesinde irdelenmeleri gerekmektedir.

Bu çalışma kapsamında 20. yy öncesinde inşa edilerek özgün işlevi dışında bir işlevle Cumhuriyet'in kurulması sonrası yeniden kullanılan Türkiye genelindeki büyük ölçekli yapılar kurum arşivleri aracılığıyla tespit edilmiş ve İstanbul ili genelinde yer alanlar yerinde incelenmiştir.

Yapıların tahsis tarihi, özgün ve yeni işlevleri incelenmiş olup, yazışmalarda işlevlendirme kapsamında yapılan mimari uygulamaların özelliklerinin yer alması durumları araştırılmıştır. Bu yapılarda gerçekleştirilen uygulamaların koruma tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmaya çalışılarak, bu doğrultuda yapılara bakış açıları incelenmiştir.

Günümüzde tarihi olarak nitelendirilen yapıların tahsisinin yapılarak yeniden işlevlendirilmesi ile sonuçlanan sürecin belgelere yansıdığı, bu durumun Cumhuriyet'in kurulmasıyla hız kazandığı; kültür varlıklarının hem tahsislerinin yapılmasının hem de yeni işlevler kazandırılmasının 1980'lere kadar ki dönem aralığında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırma süreci Cumhuriyet'in kurulması ile başlatılarak 1980'lerde sonlandırılmıştır. Çalışmada Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1980'lere değin Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, toplumsal ve mimari ortamı bağlamında, bir yapının tahsisinin yapılması durumu belgeler özelinde araştırılmış; yeni işlev verilen büyük ölçekli yapıların tahsisi kapsamında yapılan müdahalelerin çerçevesi koruma teorisi ve tarihi bağlamında çizilmeye çalışılmıştır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Kaytan, S. M. ve Binan, C. Ş. (2021). 20. yy Öncesi İnşa Edilmiş Büyük Ölçekli Yapıların Cumhuriyet'in Kurulması Sonrası Yeni İşlevler İle Kullanılmasının Koruma Tarihi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(84): 365-390.

Evaluating of the Use of Large-Scale Buildings Built Before the 20th Century with New Functions After the Establishment of the Republic within the Context of the Conservation History

Lect. Saadet Mutlu Kaytan

PhD Student / Yıldız Technical University, Graduate School of Science and Engineering, Department of Architecture, Istanbul – TURKEY

Prof. Dr. Can Şakir Binan

Yıldız Technical University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Istanbul – TURKEY

Article History

Submitted: 24.08.2020

Accepted: 07.02.2021

Published Online: 31.03.2021

Keywords

Allocation

Reuse

Architectural Heritage

19th Century Architecture

Conservation

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.45933>

Abstract

The process of modernization and renewal was started with the establishment of the Republic of Turkey in 1923. The newly established state had started to form a different organizational and administrative functioning. These modernization movements had also been seen in the architectural and cultural environment. One of the consequences of this change is the need for a series of large-scale structures in the urban area within the framework of new needs.

In cases where the state's new building program was restricted by situations such as budget constraints and construction works could not be carried out, re-use of the buildings built in previous periods came into agenda. These structures, which were not regarded as architectural heritage in the first years of the Republic, were reused with new functions at that period, in order to meet the new structure requirements. These structures, which were built in the past but were not considered as cultural assets at the time of their allocation, are considered as architectural heritage today. Therefore, these structures should be examined within the framework of a different perspective.

Within the scope of this study, large-scale structures that were built before 20th century and re-used in a way other than its original function after the establishment of the Republic were identified across Turkey through the institution's archives, and the areas in the province of Istanbul were examined on site.

The allocation date, original and new functions of the buildings have been examined, the cases where the features of architectural implementations made within the scope of functionalization were included in the correspondences have been investigated. The practices carried out in these buildings were tried to be evaluated in terms of conservation history and the perspectives on the buildings were examined in this direction.

It has been determined that the process resulting in the allocation and re-functioning of the buildings, which are considered as historical today, was reflected in the documents, this situation accelerated with the establishment of the Republic, and both the allocation of cultural assets and the acquisition of new functions intensified in the period until the 1980s. In this context, the research process was initiated with the establishment of the Republic and terminated in the 1980s. In the study, the cases of allocation of buildings have been investigated specifically in documents within the context of Turkey's political, social and architectural environment from the first years of the Republic to the 1980s, and the framework of the interventions made within the scope of allocations of the large-scale structures with new function has been tried to be drawn in the context of conservation theory and history.

GİRİŞ

Özgün işlevleri ile kullanım dışı kalan yapıların farklı işlevler ile yeniden kullanılmaları geçmiş dönemlerde ve günümüzde yaygın olarak görülen bir uygulamadır. Yeniden kullanım kapsamında yapılar kimi zaman özgün mimari özellikleriyle korunurken kimi zaman da dönemin modern olarak adlandırılan uygulamaları ile dönüştürülmüşlerdir. Bu dönüşüm sırasında günümüzde mimari miras olarak görülen bazı yapılar o dönemde de aynı nitelikte görülürken, bazı yapılar da koruma amacından uzak bir şekilde sadece bir kabuk olarak değerlendirilmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Klasik Çağları olarak nitelendirilen 16 ve 18. yy aralığında Osmanlı'nın bugün kültür varlığı olarak tanımlanan nesnelere bakış açısını Emre Madran; bilinçli ya da bilinçsizce gelişen tavırlar olarak ayırmaktadır. Bilinçsizce gelişen tavırları bilgisizlik ve kayıtsızlıkla ilişkilendirip olumsuz tavırlar olarak değerlendirmektedir (Madran, 2004: 19). Bu dönemdeki olumlu tavırları ise noktasal eylemler olarak nitelemektedir. Toplumun değişik öğelerinin ya da yöneticilerin yaptığı noktasal uygulamaları; merak, dinsel yargılar, eskilik değeri, kullanım değeri gibi nitelemelere bağlamaktadır (Madran, 2004: 31, 32, 34, 35).

Mimari devşirme yöntemi¹, Shaw tarafından tarihi eser toplamının en ilkel yöntemi olarak nitelendirilir. Osmanlı topraklarında devşirme malzeme yaygın olarak kullanılmaktadır (Shaw, 2004: 26). Bu yöntem mimaride yeniden işlev verilerek kullanımın yapı elemanları ölçeğinde bir yansımasıdır. Örneğin bir sütun parçası, duvar örgüsü içinde tekrar kullanılabilir.

Klasik Dönem'in ardından Osmanlı İmparatorluğu iç ve dış koşullara uyum sağlamakta zorlanmakta olup güç kaybetmektedir (Hatemi, 2016: 17). Buna rağmen Tanzimat Dönemi, kendisinden önceki batılılaşma reformlarını geliştiren bir süreçtir. Bu dönemdeki kurumsallaşma ve toplumsal hayattaki farklılaşma, Avrupa'daki mimari örneklerle benzeyen yapıların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Hatemi, 2016: 19). 19. yy'da Tarihi Yarımada'da gerçekleşen yangınlara ahşap evlerin sebep olarak görülmesi, yangın tehlikesini azaltacak yeni yapı teknikleri ve yeni ulaşım planlarının oluşmasına nedendir. Bu duruma paralel olarak ülkeye getirilen yabancı mimarlar, mimaride Klasik Dönem'e göre farklılaşmaya sebep olmuştur (Çelik, 2016: 30).

Cumhuriyet'in kurulması sonrası ülkede yatırım çalışmaları hız kazanmış, Anadolu'nun birçok noktasında bu amaçla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Eski imparatorluk başkenti olmasının da etkisiyle başlangıçta İstanbul'un geri planda olduğu görülmektedir. Başkent Ankara'ya önem verilmiş, yeni yapılaşma, yeni rejimin ihtiyacı olan devlet kurumları ve eğitim kurumları bu ilde yoğunlaşmıştır. İstanbul'a yatırım faaliyetleri ekonomik durumun da etkisiyle 1930'lara değin genellikle yapılmamış, yeni yapı ihtiyacı mevcut yapıların tahsis yoluyla giderilmeye çalışılmıştır.

Ülke genelinde yapı gereksinimi kimi zaman yeni yapılaşma şeklinde çözülürken, devletin yaşadığı bütçe sıkıntıları sebebiyle kimi zaman da eski yapıların yeniden kullanımları söz konusu olmuştur. Özgün halinde konut, saray yapısı, askeri yapı, vakıf yapısı, dini yapı gibi işlevlerle kullanılan yapıların; ortaokul, lise, üniversite, kütüphane-kitaplık, laboratuvar gibi farklı işlevlerle kullanılmaya başlandığı tespit edilmiştir.

YÖNTEM

Doktora tezi araştırma süreci kapsamında; 20. yy öncesi inşa edilmiş büyük ölçekli ve Cumhuriyet'in kurulması sonrası yeniden kullanılmak amacıyla farklı işlevler verilen yapıların tespiti, mevcut durumu ve tahsis sonrası gerçekleştirilen uygulamaların irdelenmesi amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Beşiktaş ve Beyoğlu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivleri; İstanbul II, III, IV ve VI numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma

¹ Başka bir yapıdan alınarak yeni bir yapıya aktarılan yapı ögesi (Hasol, 2014: 138)

Kurulları arşivleri, kütüphaneler ve yapılar üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Arşiv çalışmalarında; Milli Emlak Müdürlüğü, Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü, Başvekalet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, Evkaf Umum Müdürlüğü, okul müdürlüğü yazışmaları, koruma kurulu kararları, belediye meclis kararları gibi belgeler araştırılmıştır.

Bu yapıların tespitinin ardından; tahsis edilme tarihleri, tahsis edildikleri kurum, tahsis tarihinde verilen yeni işlevleri, güncel işlevleri gibi özellikleri değerlendirilmiştir. İstanbul ilinde yer alan yapıların yerinde incelenmesi ve Koruma Kurulları arşivlerinde var olan restorasyon projelerinin değerlendirilmesi sonucunda; yapıların özgün mimari durumu ile mevcut mimari durumu arasındaki farklar ve benzerlikler gözetilerek yeniden kullanım amacıyla yapılan uygulamaların özellikleri, benzerlik ve farkları ile koruma kuramları açısından mimari dönüşümleri incelenmiştir.

CUMHURİYETİN KURULMASI SONRASINDA SİYASİ, TOPLUMSAL VE MİMARİ ORTAM

17. yy'dan başlayarak Avrupa'da ortaya çıkmış olan ve toplumsal yaşam ya da organizasyon biçimi olarak açıklanan Modernizm (Tekeli, 2014: 156), tüm dünyada olduğu gibi yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de etkili olmaya başlamıştır.

Cumhuriyet'in kurulması sonrası reform hareketlerine önem verilerek modernleşme hareketlerinin hız kazanması ile siyasal, toplumsal ve mimari alanda dönüşüm hareketleri yaşanmaya başlanmıştır.

Atatürk, 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında çiftçi, sanayici, tüccar ve işçi gruplarının katılımıyla İzmir İktisat Kongresi'ni toplamıştır. Bu kongrede Cumhuriyet Döneminin ilk ekonomi politikası olan "Milli İktisat" temelli, ülke ekonomisine faydalı olması durumunda yabancı sermayeyi onaylayan, sınıf farklılığı ve tekelciliği kabul etmeyen Misak-i İktisadi hazırlanmıştır. Ayrıca özel sektöre destek veren, bu sektörün gerçekleştiremeyeceği girişimleri devletin desteklemesini amaçlayan bir politika ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet'in kurulmasından birkaç ay önce hazırlanan Misak-i İktisadi politikası yeni devletin kurulması sonrası da etkisini sürdürmüştür. Özel sektörün desteklenmesi devam ederken 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Yasası çıkartılmıştır. Endüstriyel geliştirmeyi amaçlayan bu yasa 15 yıl boyunca geçerli olmuştur (Aslanoğlu, 2010: 18). Bunun sonucunda toplumda işçi kesiminin artması sağlanmıştır.

1927 yılı nüfus sayımına göre nüfusun büyük kısmı köylerde yaşamaktadır. 1927 ve 1929 yıllarında köyde yaşayan kesime toprak dağıtılmış, 1929'da Zirai Kredi Kooperatifleri Yasası çıkartılmıştır. Ekonomik bunalım döneminin sonunda Ankara, Antalya, Bilecik, İzmir, Mersin, Manisa ve Samsun çevrelerinde 69 örnek köy projesi yapılmıştır (Aslanoğlu, 2010: 21).

1929 yılında başlayan Dünya Ekonomik Bunalımı 1930'larda da Türkiye'yi olumsuz etkilemeye devam etmiştir. Bu durum ile endüstrileşme ve kırsal kalkınmaya verilen önemin Cumhuriyet'in ilk yıllarında büyük programlı yeni eğitim yapısı yapılmasını yavaşlatmış olması mümkündür.

Modernleşme çalışmaları içinde mekânsal düzenlemeler etkili bir rol oynamaktadır. Cumhuriyet yönetimi mekânsal stratejilere önem vermiştir. Bu stratejilerden biri de Ankara'nın başkent yapılmasıdır. Ankara'nın planlanması modernleşme çalışmaları içinde önemli bir yer tutmaktadır (Tekeli, 2014: 164).

Ülkedeki dönüşüm; mimariyi yenilikçi ve çağdaş yansımalarla etkilemiştir. Ankara'nın Anadolu şehirlerine örnek olması istenmektedir. Ayrıca Kurtuluş Savaşı sırasında harap edilmiş Batı Anadolu kentlerinin de imarı, çağdaş uygarlık düzeyine erişmek için önemli bir unsur olarak görülmektedir. Mimar sayısının o dönemde yetersiz olması sebebiyle yurtdışından mimarların ülkeye getirilmesi ya da eğitim için yurtdışına mimar gönderilmesi söz konusu olmuştur (Hasol, 2017: 58).

1900'lerin ilk yıllarında ortaya çıkan "Birinci Milli Üslup (Milli Mimari Rönesansı-Birinci Ulusal

Mimarlık Dönemi)" Osmanlı canlandırıcılığı olarak nitelendirilmektedir. 1930'lara kadar Türkiye'de hâkim olan bu akımın amacı, Klasik Osmanlı Mimarisi'nden alınan dekoratif unsurları dönemin modern yapım teknikleri ile birleştirmektir (Bozdoğan, 2012: 31). Birinci Milli Üslup; genellikle resmi yapılarda görülmekle birlikte, Mimar Kemalettin ve Vedat Beyler ulusal mimarlığı yabancı mimar etkilerinden arındırmak amacıyla yerel seçmeciliğe yönelmişlerdir (Hasol, 2017: 34).

1930'ların başlarında Osmanlı formlarının reddi ve modernist yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Avrupa modernizminden etkilenen bu "Yeni Mimari (İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi)" bezemesiz, kübik tasarım unsurları barındırmaktadır (Bozdoğan, 2012: 61).

Modern hareketin etkisi altındaki bazı Türk mimarların uluslararası mimarlık tutumu yürütme çabaları, Türk mimarların geçmiş dönem akımlarından sıyrılarak modern dünyaya dönüp uluslararası mimarlık fikirleri ile ilgilenmelerine sebep olmuştur (Aslanoglu, 2010: 54).

19. yy'ın 2. yarısında başlayan yabancı mimarlar ile çalışma yaklaşımı Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir. 1923'te açıklanan hükümet programında uzmanlığa ihtiyaç duyulan işler için yabancılardan faydalanılması düşüncesi belirtilmektedir. 1937 yılında yayınlanan hükümet programında da mimari alan eğitimindeki acil ihtiyacın karşılanması için yabancı mimar kullanılması konusu gündeme getirilmiştir (Aslanoglu, 2010: 55).

1950'lerde tüm dünyada modernizmin etkileri oldukça yaygınlaşmış ve bu etkiler Uluslararası Üslup olarak anılmaya başlanmıştır. Bu akım mimaride prizmatik kütleleri, geometrik biçimleri, geniş pencereler ve hafif strüktürleri ortaya çıkarmıştır (Hasol, 2017: 134). 1960 ve 1970'ler boyunca mimarlar farklı modernleşme modellerine yönelerek, mimari esin kaynağı olarak Batı'dan öte, üretim politikalarıyla ilgilenmişler ve mimarlığın estetik boyutunu göz ardı etmişlerdir (Bozdoğan, 2014: 146).

20. YY ÖNCESİ İNŞA EDİLMİŞ BÜYÜK ÖLÇEKLİ YAPILARIN CUMHURİYETİN KURULMASI SONRASI YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

Osmanlı Devleti'nin ortadan kalkması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını izleyen süreçte; I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, yeni bir yönetim şekli ve devletin kurulması süreçleri ile devamında 1929 yılı ekonomik bunalımı sonrası ülkenin bütçe sıkıntıları içinde olduğu, yeni oluşumları özellikle eğitim politikalarını desteklemek amaçlı olarak büyük ölçekli yapılara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Arşiv çalışmaları sonucu elde edilen verilere göre yeni kurulan yönetim şeklinin gereksinimleri doğrultusunda 1923 sonrası az oranda görülen tahsisler 1930'lara doğru devlet politikalarının netleşmesi ve savaştan çıkan ülkenin taleplerinin artması sonucu hızlanmış, bu ivmelenme 1940'larda daha da artmıştır.

Müze, eğitim, hastane, kütüphane gibi birçok ihtiyaç için geçmiş dönemlerde inşa edilmiş büyük programlı yapıların tahsisi yapılmıştır (Tablo 1). Bu yapılar tahsis edildikleri dönemde genellikle mimari miras olarak görülmemekte, yeni işlevler için gereksinimi karşılayabilecek kullanılabilir yapı stoğu olarak görülmektedirler.

TABLO 1: 20. YY ÖNCESİ İNŞA EDİLMİŞ ve CUMHURİYET'İN KURULMASI SONRASI YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN BÜYÜK ÖLÇEKLİ YAPILAR					
Sıra	Yapı Adı	Tahsis Tarihi	Tahsis Edildiği Kurum	Özgün İşlevi	Yeni İşlevi
1	Kız Sanayi Mektebi/Münir Paşa Konağı	1908?*	Maarif Nezareti	Konut	Okul
2	Çamlıca Kız Lisesi/Ahmed Ratib Paşa Köşkü	1909	Maarif Nezareti?	Konut	Lise
3	Adile Sultan Sarayı-Kandilli Kız Lisesi	1909	Maarif Nezareti?	Saray	Lise
4	İTÜ Gümüşsuyu Kampüsü/Gümüşsuyu Kışlası	1920?	Maarif Vekaleti?	Kışla	Teknik Okul
5	Beşiktaş Anadolu Lisesi/Çırağan Sarayı Harem Dairesi	1924?	Maarif Vekaleti?	Saray	İlkokul
6	Yıldız Sarayı Büyük Mabeyn Köşkü, Çit Kasrı	25.08.1926	Müdafaai Milliye Vekaleti	Konut	Devlet Kurumu
7	Beşiktaş Ziya Kalkavan Denizcilik A. T. Lisesi/Feride Sarayı	1927?	Maarif Vekaleti?	Saray	Denizcilik Okulu
8	Kabataş Erkek Lisesi/Feride Sarayı	1928?	Maarif Vekaleti?	Saray	Lise
9	Galatasaray Üniversitesi/Feride Sarayı	1933?	Maarif Vekaleti	Saray	Ortaokul
10	İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi/Bekiraga Bölüğü	1933	İstanbul Üniversitesi	Askeri Yapı	Okul
11	İstanbul Erkek Lisesi/Düyün-u Umumiye	1933	Maarif Vekaleti?	Devlet Kurumu	Lise
12	Bekiraga Bölüğü Karşısındaki Bina?	13.05.1935	İstanbul Üniversitesi	Askeri Yapı?	Fakülte Talim Yeri
13	Şeyhülislam Dairesi/Kız Lisesi (Yandığı için mevcut değil)	?		Devlet Kurumu	Kız Lisesi
14	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	1938	Maarif Vekaleti	Saray	Teknik Okul
15	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Çiftle Saraylar	1943?	Millî Eğitim Bakanlığı	Saray	Okul
16	İstanbul Bayazıt İmaret Binası	5.09.1948	Millî Eğitim Bakanlığı	Vakıf Yapısı	Kitaplık
17	İTÜ Taşkışla Binası	1949	Maarif Vekaleti	Askeri Yapı	Teknik Okul
18	İstanbul Çatalca Halkevi	12.12.1951	Valilik	Devlet Kurumu	İlkokul (kira ile)
19	İstanbul Eminönü Halkevi	12.12.1951	Millî Eğitim Bakanlığı	Devlet Kurumu	Öğrenci lokali
20	İstanbul Fatih Halkevi	12.12.1951	Millî Eğitim ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları	Devlet Kurumu	Bir kısmı Pertevniyal Lisesi Şubesi
21	İTÜ Yabancı Diller Yüksekokulu/Maçka Silahhanesi	1955	Millî Eğitim Bakanlığı	Askeri Yapı	Teknik Okul
22	İTÜ İşletme Fakültesi/Maçka Silahhanesi Yönetim Binası	1956	Millî Eğitim Bakanlığı	Askeri Yapı	Teknik Okul
23	Zevki Kadın Sıbyan Mektebi/Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	1957?		Eğitim Yapısı	Okul
24	Yavuz Sultan Selim Camii Müstemilatından Sıbyan Mektebi	11.02.1965	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Çocuk Kitaplığı
25	Sokullu Tekkesi	20.01.1967	İstanbul Valiliği	Dini Yapı	Öğrenci Yurdu
26	Teşvikiye Camii müstemilatından muvakkithane	11.03.1967	İstanbul Valiliği	Dini Yapı	Çocuk Kütüphanesi
27	Damatzade Mehmet Murat Efendi vakfı hayratından	18.06.1968	Millî Eğitim Bakanlığı	Vakıf Yapısı	Kütüphane
28	Sultan Mahmut Türbesi müstemilatından bir yapı	16.01.1970	İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü	Türbe	Tarih Araş. Enst.
29	Şehzade Sultan Mehmet Vakfı İmaret Binası	17.05.1972	İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü	Vakıf Yapısı	Matematik Tarihi Araş. Enst.
30	Nisancı Mustafa Paşa Sıbyan Mektebi	12.02.1973	Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı	Eğitim Yapısı	Çocuk Kütüphanesi
31	Zeynep Hanım Konağı	?		Konut	Fizik Laboratuvarı
32	Dolmabahçe Sarayı Abşap Pavyonu	?		Devlet Kurumu	Edebiyat Fakültesi
33	Maçka Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi /İtalyan Sefareti Binası	?	Millî Eğitim Bakanlığı	Elçilik Yapısı	Enstitü
34	Büyük Reşit Paşa Ortaokulu/Bezm-i Alem Valide Sultan Vakfı Binası	?	Maarif Vekaleti?	Vakıf Yapısı	Sıbyan Mektebi
35	İstanbul'da Atık Valide Medresesi/Anadolu Yakası Rıhı Sağlık İlk Yardım Merkezi	15.03.1965	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Sağlık Yapısı
36	Manisa'da Kanuni Süleyman Validesi Hafız Sultan Vakfı Bimarhane Binası-Karatay Medresesi	16.04.1965	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı-Köy İşleri Bakanlığı	Vakıf Yapısı	Sağlık Yapısı-Devlet Kurumu
37	Sofular Tekkesi/Tıbbi, Ruhi Kontrol ve Bakım Merkezi	19.08.1971	İstanbul Üniversitesi	Dini Yapı	Sağlık Yapısı
38	İmrâhor Müzesi/İmrâhor Camii	5.12.1945	Millî Eğitim Bakanlığı	Dini Yapı	Müze
39	Feneri İsa Müzesi/Feneri İsa Camii	22.02.1946	Millî Eğitim Bakanlığı	Dini Yapı	Müze
40	Galata Mevlevihanesi/Galata Mevlevihanesi Müzesi	18.11.1946	Millî Eğitim Bakanlığı	Dini Yapı	Müze
41	Ulu Camii/Ulu Camii Müzesi	30.06.1949	Millî Eğitim Bakanlığı	Dini Yapı	Müze
42	Gümüşsuyu Kışlası Silahhanesi?/Askeri Müze	17.09.1952	Millî Savunma Bakanlığı	Askeri Yapı	Müze
43	Süleymaniye İmaret Binası/Müze	16.10.1965	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Müze
44	Manisa Muradi Salis Vakfı İmarthanesi/Müze	5.02.1966	Millî Eğitim Bakanlığı	Vakıf Yapısı	Müze
45	İstanbul Sultan Süleyman Vakfı Tabhanesi/Arşiv G.M. Binası	16.07.1966	İstanbul Belediyesi	Vakıf Yapısı	Devlet Kurumu
46	İstanbul Fatih Gazenler Ağa Vakfı Medresesi/Müze	?		Eğitim Yapısı	Müze
47	Atık Ali Paşa Medresesi/Basın Müzesi	28.05.1970	İstanbul Valiliği	Eğitim Yapısı	Müze
48	İstanbul Beyazıt İmaret Binası/Kitaplık	5.09.1948	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Kitaplık
49	İzmit'te Pertev Paşa Külliyesi Sıbyan Mektebi/Kütüphane	8.09.1961	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Kütüphane
50	Değirahaba Evi/Kitaplık	29.09.1961	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Kitaplık
51	Sultan Selim Camii Sıbyan Mektebi/Kitaplık	11.02.1965	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Kitaplık
52	Amasya'daki II. Beyazıt Külliyesi Medresesi/Kütüphane	3.08.1965	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Kütüphane
53	Teşvikiye Camii Müstemilatından Muvakkithane/Çocuk Kütüphanesi	11.03.1967	İstanbul Valiliği	Dini Yapı	Kütüphane
54	Konya Mahmudiye Medresesi/Bölge Cilt Atölyesi ve Vali İzzet Bey Kitaplığı	8.01.1968	Millî Eğitim Bakanlığı	Eğitim Yapısı	Kütüphane
55	Murat Molla Kütüphanesi	18.06.1968	Millî Eğitim Bakanlığı	Vakıf Yapısı	Kütüphane
56	Nisancı Mustafa Paşa Sıbyan Mektebi/Çocuk Kütüphanesi	12.07.1973	Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı	Eğitim Yapısı	Kütüphane
*	?	?			

Tablo 1: 20. yy öncesi inşa edilmiş ve Cumhuriyet'in kurulması sonrası yeniden işlevlendirilen büyük ölçekli yapılar.

Tahsisler yapı ve parsel tahsisi şeklinde görülmektedir. Tahsisler genellikle devlete bağlı kurumlar arasında ve kullanım ihtiyacı oluşmasından dolayı yapılmaktadır. Yeniden işlevlendirmelerde eğitim yapısı olarak kullanım yaygın olarak görülen bir uygulamadır. Bu amaçla yapılan tahsisler sonrası yapılar lise, üniversite, laboratuvar, kitaplık gibi birçok farklı kullanım tipinde görülebilmektedir.

19. yy'ın ortalarından 1990'lara doğru yapılan belge araştırmalarında "tahsis" kelimesinin ilk dönemlerde daha çok "nakil" ve "kullanım" kelimesi ile eşdeğer tutulduğu, sonraki dönemlerde "tahsis" kelimesinin kullanımının yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir.

Gümüşsuyu Kışlası, bahçesi ve diğer binalarıyla birlikte Bakanlar Kurulu Kararıyla Mühendis ve Kondöktör Mektebine bırakıldığı ve burayı işgal etmekte olan istihkam bölüğünün başka yere nakledilmesinin gerekliliğinden bahsedilen belgeye göre, kışla işleviyle inşa edilmiş bir yapı olan Gümüşsuyu Kışlası eğitim amacıyla kullanılmak üzere yeniden işlevlendirilmiştir (30-10-0-0/159-113-1 numarası ile Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda numaralandırılmış belge²). Fındıklı Konağı'nın meclis emrinde kalması ile Maçka'daki Meclis-i Mebusan Riyaseti Konağı'nın Millî Eğitim Bakanlığı emrine tahsis edildiği ve Adli Tıba tahsis edilen Soğukçeşme Askeri Rüştîye'sinin Mülkiye Mektebi tarafından tahliye edilmesinden bahseden belgelerde devlet kurumları arasında ihtiyaca göre yapı değişimleri yapıldığı görülmektedir (30-10-0-0 / 139-995-12, T.C.C.D.A.B).

Yapılan arşiv çalışmalarında bazı yapıların birden çok organizasyon tarafından kullanılmak üzere tahsis edildiği belirlenmiştir. Bir belgede; Nafia binasının bir kısmının Nafia Mübayaat Komisyonu ve bir kısmının da Tali Mübadele Komisyonu'nca kullanıldığı, Maarif binasının mahkemelere tahsis edildiği, Münir Paşa Konağının da Hazineye verilmesi kararlarından söz edilmektedir (30-10-0-0 / 139-996-14, T.C.C.D.A.B).

Hali hazırda kullanılan bazı binalara tahsisler yapıp, mevcutta kullanan kurumlardan bu binaları boşaltmalarının istendiği durumlarda söz konusudur. İstanbul Kız Lisesi'nin taşındığı binada bulunan Maliye ve Diyanet İşlerine bağlı bazı birimlerin, bir an önce binayı boşaltmalarının istenildiği belgeye göre; yapı bu idarelerce kullanılmakta iken İstanbul Kız Lisesi buraya taşınmıştır (30-10-0-0 / 143-27-8, T.C.C.D.A.B).

Bir yapı grubunun ve parselinin bedel karşılığı süreli tahsis edildiği durumlarda görülmektedir. Yıldız Parkı dahilindeki Çırağan Sarayı ve Feriye Dairesi'nin arazi ve binasının eğlence ve oyun salonları olarak düzenlenmek üzere Belediye tarafından bir şirkete kiraya verilmesi konulu belgeye göre yapılar kiraya verilerek süreli olarak yeniden kullanılmaya başlanmak istenmişlerdir (30-18-1-1 / 14-42-8, T.C.C.D.A.B).

Bazı yapıların günümüzdeki binalarını kullanmaya başlamadan önce başka yapılarda faaliyetlerini sürdürdüğü örneklerde bulunmaktadır. İstanbul Nihari Kız Lisesi ve Gaziosmanpaşa Orta ve İlkokul binası olarak kullanılmak üzere tespit edilen binaların Milli Eğitim emrine tahsisinden bahsedilmektedir (30-18-1-1 / 19-39-14, T.C.C.D.A.B).

Yapıların yeniden kullanımlarının, bu kapsamda tahsis edildikleri dönemin siyasi ortam şartlarından etkilendiği durumlar söz konusudur. Cumhuriyet'in ilanından hemen önce Mart 1923'te; İstanbul'da Gümüşsuyu Kışlası hükümet tarafından mühendis mektebine tahsis edilmişken bir süre sonra İngilizlerin mektebi kışladan çıkardıkları, Yunanlılar İstanbul'u terk ettiklerinden İngilizlerin Kuledibi'ndeki hastaneye döndürülme ve kışlanın tekrar mühendis mektebine verilmesi hususunda gerekli işlemlerin yapılması talebine istinaden; Nisan ayında İngilizlerin işgalinde bulunan Gümüşsuyu Kışlası'nın mühendis mektebine çevrilmesi kararı alınmıştır (30-10-0-0 / 159-113-1, T.C.C.D.A.B). Aynı yıl ağustos ayında Mühendis Mektebi'nin Gümüşsuyu Kışlası'na ve Kondöktör Mektebi'nin de Donanma Cemiyeti binasına nakli ile süreç sonuçlanmıştır.

Cumhuriyet'in kurulmasının ardından tahsisler hız kazanmıştır. 16/09/1929 tarihli Başvekalet Muamelet Müdürlüğü yazısında İtalya elçilik binası için arsa tahsisi yapıldığından bahsedilmektedir (30-18-1-2 / 5-46-9, T.C.C.D.A.B). İlerleyen yıllarda bu parselde inşaat malzemelerinin ulaştırılması için

² Bu kaynak gösterimi sonraki metinlerde T.C.C.D.A.B. kısaltması ile yapılacaktır.

uygun yol olmadığı için parsel tahsisi tekrarlanacak, hatta yapının inşası tamamlanamayacak ve satılık natamam bina olarak gazetede ilan verilecektir (Fotoğraf 1, 30-18-1-2_5-46-9: T.C.C.D.A.B.).

Türkiye Cumhuriyeti
BAŞVEKALET
Muamelet Müdürlüğü
Şube
Sayı: 8362

Kararname

İtalya sefarethanesi yapılmak üzere evvelce verilmiş iken malzeme nakliyatı için muntazam yol olmadığından üzerine bina inşasından sarfı nazar edilen mahal iade olunmak üzere bu defa kısmen mübaya'a x ve kısmen emvali metrokeden ifrazen verilen ceman 12787 metro terbiindeki arsanın şekline göre mülhasıkiındaki millî eraziden takriben x üç bin metro mahallin sefarethaneye tahsisi Maliye Vekâletinin 19/8/929 tarih ve 2755 numaralı tezkeresile yapılan teklifi İcra Vekilleri Heyetinin 16 / 9 / 929 tarihinde tasvip ve kabul olunmuştur .

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemâl

Bğ. V.

İsmail

Ad. V.

M. Zart

M. M. V.

M. M. V.

Da. V.

S. K.
İçtimada bulunmadı

Ha. V.

H. V.

Ma. V.

S. S.
İçtimada bulunmadı

Mi. V.

M. V.

Na. V.

R.
İçtimada bulunmadı

İk. V. V.

İk. V. V.

S. İ. M. V.

S. İ. M. V.

3	18	01	02	5	46	9
---	----	----	----	---	----	---

Fotoğraf 1: İtalya elçilik binası inşaatı için yol olarak kullanılmak üzere parsel tahsisi (30-18-1-2_5-46-9, T.C.C.D.A.B.).

Kapalı, açık ya da yarı-açık her türlü mekân gereksinimini karşılamak için de parsel tahsisinin yapıldığı örnekler mevcuttur. 13/07/1932 tarihli T.C. Başvekalet Muamelet Müdürlüğü yazısında Çırağan Sarayı ortak tarafında bulunan boş arsanın ücretli olarak Beşiktaş Spor Kulübüne kiralanmasından bahsedilmektedir (30-18-1-2 / 30-52-3, T.C.C.D.A.B.). Bu arazi o yıllarda "Şeref Stadı" olarak kullanılmıştır. Bu belgede parsel tahsislerinin ücretli olarak da yapıldığı görülmektedir.

Atatürk, 19 Şubat 1931'de Konya'ya yaptığı gezi sırasında Başvekil İsmet İnönü'ye telgraf çekerek koruma etkinliklerine hız kazandırmıştır. Konya'daki tarihi yapıları yerinde incelemiş, Afet İnan ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tevfik Bıyıklıoğlu'nu Konya'ya çağırarak görüşlerini alarak

memleketin her yerinde önemli tarihi eserler olduğunu belirterek, ortaya çıkarılacak eserlerin bilimsel bir şekilde muhafaza ve tasniflerini istemiş; arkeolog yetiştirilmesinin önemli olduğunu vurgulayarak, bazı öğrencilerin bu alana yönlendirilmesini ve Konya’da bulunan Karatay Medresesi, Alaaddin Cami, Sahipata Medresesi-Cami-Türbesi, Sırçalı Mescit ve İnce Minare’nin tamir edilmesi, asker işgalinde bulunanların boşaltılmasını isteyen bir telgraf kaleme almıştır. Ayrıca Atatürk bu telgrafında iki farklı uygarlığın eserlerine de değinmiş, arkeolojik alanlara, Anadolu-Selçuklu eserlerine, korumanın uzmanlaşmış kişilerce yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Madran, 2002: 106). Süreç sonunda bir komisyon kurularak Bakanlar Kurulu’na rapor sunmuştur. Bu rapora göre; Abideleri Muhafaza Heyeti kurularak tarihi yapılar için onarım programı hazırlanmalı, Müze Müdürlüğü de uygulama yapmalı, bu yapılar tescillenmeli, bakım ve onarımları için bütçe ayrılmalı, Millî Savunma Bakanlığı tarafından kullanılan eski eserler boşaltılmalı, koruma bilinci oluşturmak için yayınlar yapılmalıdır. Ayrıca bu rapora 1932’de rölövenin hazırlanmasının gerekliliği, onarımı yapılacak yapıların tüm insanlık için bir değer olduğu gibi maddeler eklenmiştir (Madran, 2002: 107-108). Raporda geçen Millî Savunma Bakanlığı’nın işgal ettiği eski eserleri boşaltması konusu, bu tür yapıların devlet kurumlarına tahsis edilerek kullanıldığı ve bazen yeniden işlevlendirildiklerinin bir göstergesidir.

Eski eserlerin korunması ve onarılması amacıyla bütçe çalışmaları yapılmıştır. 24/05/1938 tarihli Vakıflar Umum Müdürlüğü yazısında “Eski eserlerin korunması, tamirâtı için bütçeye ilave yapılması” konusundan bahsedilmektedir (Fotoğraf 2-3, 30-10-0-0 / 213-447-8: T.C.C.D.A.B). Ayrıca “restorasyon” çalışmaları da bu dönemde hız kazanmıştır. 1939 tarihli T.C. Başvekalet Kararlar Dairesi Müdürlüğü’nün başka bir yazısında “İstanbul’daki tarihi ve mimari kıymeti haiz eserlerin tamiri için çalıştırılacaklara ücret verilmesi” konulu yazıdan (30-18-1-2 / 89-103-6) tarihi eserlere önem verildiği ve bu yapılarda kullanılacak malzeme dışında çalışacaklara da bütçe tahsis edildiği anlaşılmaktadır.

T. C.
VAKIFLAR
Umum Müdürlüğü
Müdürüğü

Hulâsa

Sayı:

259

Yeni senede tamir edilecek hayrat
Programı

Elde bulunan tamirlere devam.

Ankarada Cenabi Ahmetpaşa
İstanbulda : Süleymaniye
" : Yenicami
" : Ortaköy
" : Mahmutpaşa
" : Azabkapı
" : Mesihpaşa
" : Fethiye
" : Okumusa
" : Kılıçalıpaşa

Birinci Tertip

Ankarada : Hacıbayram
Anadoluda : Bozöyükte Kasımpaşa
" : Antalyada Elmali Ömerpaşa
" : Amasyada Bayezid camii
" : Malatyada Arslanbey
" : Afyonda Gedikahmetpaşa
İstanbulda : Kadirgada Sokullu
" : Teşvikiye
" : Eyup

İkinci Tertip

Ankarada : Kurşunlu
Diyarbakır : Behrampaşa
Silvan'da : Salâhaddinieyyubî
İstanbulda : Balıpaşa
" : Cerrahpaşa
" : Davutpaşa
" : Zalmahmutpaşa

030 10 213 447 8

5

Fotoğraf 2: Eski eserlerin korunması, tamirâtı için bütçeye ilave yapılması konulu belge 1 (30-10-0-0 / 213-447-8, T.C.C.D.A.B.).

(2)

T. C.
VAKIFLAR
Umum Müdürlüğü
Müdürlüğü

Hulâsa

Sayı:

Üçüncü Tertip

257
24

Gebze'de : Çobanmüstafapaşa
Trakya'da : Çorluda Süleymanpaşa
İstanbul'da : Şemsipaşa
" : Nişancımehmetpaşa

Yukarıda zikredilen camilerden sonra ilk başlanması lâzım gelen grup :

İstanbul'da : Şehzade
" : Nuruosmaniye
" : Çinili
" : İsmailağa
İzmit'te : Pertevpaşa
Manisa'da : Muradiye
Edirne'de : Bayezid
Nazilli'de : Yahyapaşa
Aydın'da : Veysipaşa

Bu camiler 938 programı ve 354 000 liralık tahsisat haricindedir.

Gerek memur ve gerek kullanılacak usta ve işçi dolayısıyla yukarıda arzolunan gurublar adedinden fazla tamiratı idare etmek imkânsızlığından dolayı biten bir inşaatın yerine yenisi başlanmak suretiyle - mesaiye devam edileceği arz olunur.

938 senesinde inşa edilecek akarlara ait

Program

	Lira
Ankara'da : Borsa, banka, apartıman	200 000
" : Hal karşısında han	250 000
İstanbul'da : Validehanı	250 000
Erzurum'da : Apartıman	25 000
İzmir'de : sergi	26 000
Zonguldakta : Apartıman	70 000
İstanbul'da : Altıncı Daire karşısında apartıman ve sinema	350 000
	1 171 000

030 10 213 447 8

4

Fotoğraf 3: Eski eserlerin korunması, tamiratı için bütçeye ilave yapılması konulu belge 2 (30-10-0-0 / 213-447-8, T.C.C.D.A.B.).

Bürokratik çalışmalar, bütçe düzenlemelerine paralel olarak devam etmektedir. 02/08/1938 tarihli Başvekalet Yazı İşleri Müdürlüğü'nün yazısında Edirne'deki Beyazıt Camii Külliyyatından Tıp Medresesi ile Selimiye Arastası'nın tamiri ile ilgili konular belirtilmektedir (30-10-0-0 / 213-447-9, T.C.C.D.A.B.). 30/01/1939 tarihli T.C. Başvekalet Kararlar Dairesi Müdürlüğü'nün yazısında Ankara Mahmut Paşa Bedesteni restorasyonu için bütçe ayrıldığından bahsedilmektedir (30-18-1-2 / 85-120-3, T.C.C.D.A.B.).

Koruma ile ilgili yasa ve yönetmelikler hazırlanması 1930'lu yıllar boyunca devam etmiştir. 1940-1941 yılında 187 yapı tescil edilerek fişleri hazırlanmış, İstanbul genelinde 415 tane tarihi olduğu düşünülen yapı harita üzerinde işaretlenmiş, bazı yapıların tamir raporları hazırlanmıştır (Madran, 2002: 115).

Belgelerde 1940'lara kadarki dönemde sonraki dönemlere göre daha nadir olarak görülen bir yapının tahsis edilmesi durumu, 29/08/1945 tarihli 3/3054 sayılı kanun ile hız kazanmış, 1950'li yıllardan

1970'lere kadar olan dönemde yoğunlaşmıştır. Koruma ve onarımın yasal bir zemine oturtulması durumu; çeşitli yasa ile yönetmelikler hazırlanması ve komisyonlar kurulması süreçleri ile 1980'li yıllara kadar devam etmiştir.

Yapı tahsis ve yeniden işlevlendirme kapsamında, özellikle 2. Dünya savaşı sırasında güvenlik nedeniyle İstanbul müzelerinden taşınan eserler sebebi ile Anadolu'da bazı yapıların ve camilerin müze deposu olarak kullanıldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra İstanbul'da da müze olarak yeni işlevler verilmesi yaygın bir uygulamadır. Müzeye dönüştürülen kimi yapılar özgün işlevlerinde kilise olarak tasarlanmış olup, sonraki dönemlerde camiye dönüştürülmüşlerdir. 05/12/1945 tarihli Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü Kararlar Merkezi'nin yazısında Yedikule'deki İmrahor Cami'nin müze olarak kullanılmak üzere tahsis edildiği belirtilmektedir (Fotoğraf 4, 30-18-1-2 / 109-70-6: T.C.C.D.A.B.).

Fotoğraf 4: Yedikule'deki İmrahor Cami'nin müze olarak kullanılmak üzere tahsisi (30-18-1-2 / 109-70-6, T.C.C.D.A.B.).

Yapılan araştırmalar sonucunda eğitim yapısı olarak düzenlenmek amacıyla yeniden kullanıma ve Millî Eğitim Bakanlığı'na tahsislere sık rastlanmaktadır (T.C.C.D.A.B). Milli Savunma Bakanlığı'na tahsisler de sık görülmekte olup, askeri birliklerin işgalinde bulunan binaların bir süre sonra bakanlığa verildiği durumlar söz konusudur. T.C. Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü Kararlar Müdürlüğü'nün 1947 tarihli yazısında Giresun'da topçu birliklerinin işgalinde bulunan Hazineye ait Rum Ortaokulu ve Kilise binasının Milli Savunma Bakanlığı'na terk ve tahsisinden bahsedilmektedir (Fotoğraf 5, 30-18-1-2 / 113-14-17: T.C.C.D.A.B).

Başka kurumlara tahsisi yapılan bazı binaların tahsisinin iptal edilerek yapı kullanım hakkının geri alındığı durumlar da söz konusu olmuştur.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
5
5456

Karar

T. C.
BAŞBAKANLIK
MÜHÜRÜ

Giresun'da topçu birliklerinin işgalinde bulunan Hazineye ait Rum Orta Okulu ile Kilise binasının Millî Savunma Bakanlığına terk ve tahsisi; Maliye Bakanlığının muvafakatına dayanan Millî Savunma Bakanlığının 31/I/1947 tarihli ve 70213 sayılı yazısıyla yapılan teklifi üzerine, 3887 sayılı kanunun birinci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 27/2/ 1947 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmail

Başbakan <i>İsmail</i>	Devlet Bakanı Başv. Yardımcısı <i>M. İsmail</i>	Devlet Bakanı <i>Adnan</i>	Adalet Bakanı <i>S. Nispet</i>	Millî Savunma Bakanı <i>Ş. Nispet</i>
İçişleri Bakanı <i>İsmail</i>	Dişleri Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	Maliye Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	Millî Eğitim Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	
Bayındırlık Bakanı <i>C. K. Yılmaz</i>	Ekonomi Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	Sa. ve So. Y. Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	Gümrük ve Tekel Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	
Tarım Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	Ulaştırma Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	Ticaret Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	Çalışma Bakanı <i>Ş. Nispet</i>	

030 18 01 02 113 14 17

Fotoğraf 5: Giresun'da bulunan Rum Ortaokulu ve Kilise binasının Milli Savunma Bakanlığı'na tahsisi (30-18-1-2 / 113-14-17, T.C.C.D.A.B.).

1960'lı yıllardan itibaren 25 yıl, 10 yıl gibi süreli tahsis örneklerine rastlanmaktadır (T.C.C.D.A.B). 21/12/1965 tarihli bir belgede “Eskişehir’de bulunan Kurşunlu Camii Külliyesi’ne ait eski Mevlevihane ile müstemilatından İmaret Aşocağı’nın müze olarak kullanılmak üzere 20 yıl süre ile Milli Eğitim Bakanlığı’na tahsisi” konusundan bahsedilmektedir (Fotoğraf 6, 30-18-1-2 / 187-36-8: T.C.C.D.A.B.).

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ

KARARNAME

Sayn : 6/ 4856

Bakışhehr-i'deKurşunlu Camii külliyesine ait eski Mevlevihane ile müstemilâtından İmarat aspaçının (müze olarak kullanılmalık üzere) intifa hakkının (20 yıl süre ile Milli Eğitim Bakanlığınca devir ve tahsisi; Devlet Bakanlığının 1/6/1965 tarihli ve 7044-16 sayılı yazısı na ilişkin Vakıflar Genel Müdürlüğü İdare Meclisinin 5/5/1965 tarihli ve 133/153 sayılı kararı üzerine, Bakanlar Kurulunca 21 / 12/1965 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

030	18	01	187	36	8
-----	----	----	-----	----	---

Dosya No :
68-12
775

Fotoğraf 6: Eskişehir’de bulunan Kurşunlu Camii Külliyesi’ne ait Mevlevihane ile İmaret Aşocağı’nın müze olarak kullanılmak üzere 20 yıl süre ile Milli Eğitim Bakanlığı’na tahsisi (30-18-1-2 / 187-36-8, T.C.C.D.A.B.).

Eski Eserler Encümeni'nin devamı olan ve 1951 yılında ismi değiştirilerek yeniden yapılandırılan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Dairesi koruma ile ilgili süreçleri denetleyen bir kurum olma özelliğinde olup yasa ve yönetmelikler de hazırlamıştır³.

³ 5830 sayılı kanun içeriği: Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesiş derneklere ait olup siyasi partilere terk edilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel

Bazı yapıların günümüzdeki işlevlerine ulaşmadan önce farklı işlevlerde tahsislerinin yapıldığı örnekler de mevcuttur. Maçka'da yer alan silahhane binasının günümüzde İTÜ Yabancı Diller Yüksekokulu (Fotoğraf 7) olarak kullanılmadan önce 1952 yılında "askeri müze" olarak kullanılmak üzere hazineden Millî Savunma Bakanlığı'na tahsisine karar verilmiştir (Fotoğraf 8, 30-18-1-2 / 130-70-4: T.C.C.D.A.B.).

Fotoğraf 7: İTÜ Yabancı Diller Yüksekokulu Ana Giriş Cephesi, 2017.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

KARAR

Karar sayısı
3

15614

İstanbul'da Maçka'da 703 Ada 1 parsel numaralı hazineye ait silahhane binasının Askeri Müze olarak kullanılmak üzere, Millî Savunma Bakanlığına tahsisi; Maliye Bakanlığının muvafakatına dayanan adı geçen Bakanlığın 10/9/1952 tarihli ve 333760-8828-415 sayılı yazısı üzerine, 3887 sayılı kanunun 1 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 17/ 9 /1952 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Bayar

Başbakan
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı
Adalet Bakanı
Millî Savunma Bakanı
İçişleri Bakanı
Dışişleri Bakanı
Maliye Bakanı
Millî Eğitim Bakanı
Bayındırlık Bakanı
Eko. ve Tef. Bakanı
Sa. ve So. Y. Bakanı
C. ve Tekel Bakanı
Tarım Bakanı
Ulaştırma Bakanı
Çalışma Bakanı ve İşletmeler Bakanı V.

Fotoğraf 8: Maçka Kışlası'nın günümüzdeki işlevinden önce özgün işlevi dışında kullanımı (30-18-1-2 / 130-70-4, T.C.C.D.A.B.).

Bu dönüşümler sonucu bazı yapılar özgün haliyle korunup kullanılırken bazı yapılarda da dönemin modernist yaklaşımı ile uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar o dönemde yaygın olarak kullanılan betonarme yapıım sistemi ile yapılmıştır.

1953 tarihli bir belgede Yüksek Denizcilik Okulu'nun⁴ betonarmeye dönüştürülmesi için ruhsat talep edilmektedir (Beşiktaş Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Ziya Kalkavan Anadolu Teknik ve Mesleki Lisesi dosyası). Feriye Sarayı yapı topluluğuna ait olan bu yapı günümüzde beden duvarları

⁴ Günümüzdeki adı Ziya Kalkavan Anadolu Teknik ve Mesleki Lisesi'dir.

korunmuş ve iç mekânları betonarmeye dönüştürülmüş durumdadır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9: Ziya Kalkavan Anadolu Teknik ve Mesleki Lisesi Deniz Cephesi, 2017.

Millî Eğitim Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 1972 tarihli bir yazışmasında Galatasaray Lisesi orta kısmına ait cadde üzerinde bulunan ahşap müstemilatın önceden alınan bir kararda korunması gerekli yapı topluluğuna dahil olduğu, mimari özellikleri ve malzemesi korunarak onarılabileceği ve gerekli emniyet tedbirleri alınarak yakılmasına engel olunmasının gerekliliğinden bahsedilmektedir (Fotoğraf 10, Beşiktaş Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Galatasaray Lisesi dosyası). Feriye Sarayı'na ait olan ahşap bir yapının önce yakılarak yok edilmek istenmesi, sonrasında korunmasına karar verilmesi koruma bilincinin o dönemlerde yavaş bir şekilde oluşmaya başladığını ve koruma ile ilgili zıt fikirlerin varlığını göstermektedir.

Fotoğraf 10: Galatasaray Lisesi ahşap müstemilatı ile ilgili yazışma (Beşiktaş Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Galatasaray Lisesi dosyası).

Yapıların tahsisi Cumhuriyet'in ilk yıllarında kimi zaman belgelendirilirken kimi zamanda resmi tahsis işlemi sonraki dönemlerde yapılmıştır. Kabataş Erkek Lisesi 1928'de, Galatasaray Üniversitesi ise 1933'te günümüzde kullandıkları binalarına taşınmış olmalarına rağmen, bu yapıların eğitim amaçlı olarak kurumlara resmi tahsisi 28/12/1959 tarihinde gerçekleştirilmiştir (İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi 34.10.2366 numaralı Dosya).

Bu dönemlerde halkın tarihi eserlere olan ilgisi artmaktadır. 19. yy'da eserlerin korunmasını ve sergilenmesi isteyen halkın ilgisine karşılık Tercüman-ı Şark ve Vatan Gazetesi gibi yayınlarda tarihi eserler ve kazı çalışmaları ile ilgili yer almaya başlayan haberler (Shaw, 2004: 144), Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir.

Basına yansıyan bazı haberlerde işlev değişikliği, yapılması planlanan tamirat ve dönüşümlere değinildiği görülmektedir. Düyun-i Umumiye'nin denetim görevinin Lozan Antlaşması ile son bulmasının ardından, binasının Maarif Vekâleti'ne tahsis edilmesi konusu gündeme gelmiştir (Fotoğraf 11, <https://emlakkulisi.com/1933te-duyunu-umumiye-binasi-maarif-vekaletine-devredilmis/269909.13/12/2019>). 1933 tarihli bu gazete haberine göre; yapının tahsis edilmesi düşünülmekte olup, yeni işlevi

ile ilgili olarak kurumun henüz karar vermediği görülmektedir. Bu yazıdan yapının günümüzdeki eğitim işlevini (Fotoğraf 12) kazanmadan önce kütüphane olarak kullanılmasının düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 11: Düyun-i Umumiye binası tahsis haberi (<https://emlakkulisi.com/1933te-duyunu-umumiye-binasi-maarif-vekaletine-devredilmis/269909>, 13/12/2019).

Fotoğraf 12: İstanbul Erkek Lisesi Giriş Cephesi, 2017.

1942 tarihli başka bir gazetede “Maçka’da Satılık Arazi” ilanı başlığı ile inşaatı tamamlanmamış kâgir sefarethane binası olarak İtalyan Sefarethanesi’nden bahsedilmektedir (Tasviri Efkar Gazetesi, sayı 5183:826, 4). Yapı inşaat halinde olmasına rağmen satılık durumdadır. Sefarethanenin İstanbul Belediyesi tarafından satın alınarak konservatuar olarak kullanımı da o dönemde söz konusu olmuştur. Yapı günümüzde Maçka Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13: Maçka Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Giriş Cephesi, 2017.

1943 tarihli bir haberde ise Maçka Silahhanesi’nin askeri müze yapılmak istendiğinden bahsedilmektedir (<https://emlakkulisi.com/1943-yilinda-macka-silahhanesini-askeri-muze-yapmak-istemisler/283736>, 13/12/2019). Bu haberde Nişantaşı ve çevresinin son yıllarda yeni kurulan mektepler ile kültür semti haline geldiğine değinilmektedir. 1946 tarihli başka bir gazete haberinde; Güzel Sanatlar Akademisi’nin Maçka Silahhanesi’ne taşınması konusu geçmektedir (<https://emlakkulisi.com/1946-yilinda-guzel-sanatlar-akademisi-macka-silahhanesine-tasinacak/410469>, 13/12/2019). Haberde bu amaçla silahhane binasının incelendiğinden, Akademi’ye tahsisi için bazı onarımlar yapılmasının gerekliliğinden, geniş salonlara odaların ilave edileceğinden bahsedilmektedir.

DEĞERLENDİRME

Yapılan çalışmalar bağlamında; incelenen yapılarda sonraki dönem eklentilerinin uygulama detay tasarımlarında koruma çabalarının varlığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda dikkat çekici uygulama örneklerinden birisi Kabataş Erkek Lisesi Yatakhane Binası'dır. 2017 yılında gerçekleştirilen yerinde inceleme çalışmaları sırasında yapıda restorasyon uygulamaları öncesi hazırlık çalışması yapılmaktadır. Bu sayede yatakhane binasının denize doğru kaymasını engellemek amacıyla yapılmış olan temel müdahaleleri ile yapıya sonradan eklenen taşıyıcı sistem elemanları incelenmiştir (Fotoğraf 14). İncelemeler sonucunda yatakhane binasında gerçekleştirilen uygulamaların; özgün ve sonraki dönem eklentisi yapı bölümlerini, yapı elemanları tasarımı ile bütünleştirdiği tespit edilmiştir.

Fotoğraf 14: Kabataş Erkek Lisesi Yatakhane Binası Zemin Kat, Sofa, 2017.

Yapılarda yeniden kullanım kapsamında yapılan dönüşüm uygulamalarının kapsamı arttıkça özgünlüğün de doğru orantılı olarak değiştiği İstanbul genelinde hem arşivde hem de yerinde incelenen yapılarda görülmektedir. Çoğunlukla bu yapıların merdiven ve döşeme gibi ahşap kısımları dönüşmüş, yerine dönemin modern teknolojisi ile çoğunlukla betonarme olan döşeme ve merdivenler eklenmiştir. Bütün dünyada olduğu gibi betonarme yapım sistemi o dönemin tercih edilen yapım tekniği olup, restorasyon çalışmalarında da “kurtarıcı” olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgün ahşap merdiven ve kirişli ahşap döşemelerin betonarme merdiven ve döşemelere dönüştürülmesi çok sık görülen bir uygulamadır (Fotoğraf 15-16).

Fotoğraf 15: Beşiktaş Anadolu Lisesi, Zemin Kat, 2017.

Fotoğraf 16: Maçka Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Zemin Kat, 2017.

Uygulamaların orta ve uzun vadede bazı yapısal ve statik problemleri ortaya çıkartması tam olarak engellenememiştir (Fotoğraf 17-18). İstanbul Erkek Lisesi'nin bodrum katında yer alan betonarme destek uygulamaları özgün yapıya zarar vermektedir. Kabataş Erkek Lisesi yatakhane binasının denize doğru kaymasını engellemek amacıyla yapılmış olan betonarme temel destekleri bu amacından uzak kalmış, yapı denize doğru kaymaya devam etmiştir. Kabataş Erkek Lisesi'nde sıva raspası sonrası görülebilen ve betonarme olarak yapılan eklentilerin yapılara entegrasyonu özgün yapı ile uyumlu tasarım detayları barındırmaktadır (Fotoğraf 19-20).

Fotoğraf 17: İstanbul Erkek Lisesi, Bodrum Kat, 2017.

Fotoğraf 18: Kabataş Erkek Lisesi, Deniz cephesi, 2017.

Fotoğraf 19: Kabataş Erkek Lisesi, Özgün duvar-Betonarme döşeme detayı, 2017

Fotoğraf 20: Kabataş Erkek Lisesi, Özgün duvar-Betonarme merdiven detayı, 2017.

Yapılan uygulamaların muhdes⁵ nitelikte olmadığı, yeni işlev kazandırılması kapsamında yapılan uygulamalar ya da bazı uygulamaların yapıların sürdürülebilirliği açısından işlevsel olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

1923'te Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte başlayan ve 1980'lere kadar olan dönemde Millî Eğitim Bakanlığı'na tahsisler sıklıkla görülmektedir. Bu tahsisler yapıların okul, müze, çocuk kitaplığı, öğrenci lokali ve yurt amacı ile kullanılması için yapılmıştır. Eğitim, müze, sağlık yapısı gibi fonksiyonları karşılamak üzere büyük yapı ihtiyacını gidermek amacıyla mevcut yapı stoğunun değerlendirilmiş olduğu görülmektedir.

Tahsisler ülke geneline yayılmış olup, İstanbul'da tahsis yoluyla yeniden işlevlendirme uygulamalarına daha fazla rastlanmaktadır.

Fiili olarak tahsisin ve yeni kullanımın başladığı tarihin her zaman resmi tahsis tarihiyle çakışmadığı görülmektedir. Bazı yapılarda kullanım resmi tahsisten önce başlamıştır.

Tespit edilen yapılar için tüm müdahalelerin uygulandığı dönem yaklaşık 1920-1980 zaman aralığında olup, bu dönem içinde yapılarda genellikle birkaç kez dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen değişimler sonrası yapıların genel karakteristik özellikleri ve dönüşümlerin etkileri kabul edilebilir sınırlar içindedir. Yasal bir gereklilik olmamasına rağmen yapıların çoğunun özgün mimari üslubu ile cephe özellikleri değişmemiş; uygulamalar yapıların kimliğini bozmayacak düzeyde kalmıştır. Yapılar tahsis edildikleri dönemde kültür varlığı olarak tescil edilmiş olmamalarına rağmen bu örneklerin çoğunda iç mekânlar dönemin mimari yaklaşımları bağlamında modernleştirilmişlerdir.

Yapılarda tespit edilen geçmiş dönem uygulamalarının tek sebebinin işlev değişikliği olmadığı, bazı yapılarda koruma sorunlarının da gözetilerek tasarımlar uygulandığı tespit edilmiştir. Yapıların bünyesine entegre edilen yeni taşıyıcı sistem unsurlarının tasarımı üzerinde çalışılmış ve yapılara özgü detayların oluşturulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede yapılan irdlemede bu yapıların son işlevleri ile kullanım süreleri dikkate alındığında, bu işlevlerin yapılara yüklediği yeni kültürel kimliğin ve biçimsel özelliklerin yapılar için korunması gereken önemli bir dönem eklentisi ile koruma değeri olduğu anlaşılmaktadır. Bu yapıları dönüştüren meslek insanları dönemin mimari yaklaşımları doğrultusunda yapılara yaklaşmışlardır.

KAYNAKÇA

- Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Bozdoğan, S. (2012). *Modernizm ve Ulusun İnşası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2014). *Türk Mimari Kültüründe Modernizm: Genel Bir Bakış*. S. Bozdoğan, R. Kasaba (Ed.). Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik. (s. 135-154). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çelik, G. (2016). *Tanzimat ve Tarihi Yarımada'nın Yeni Mimari Çehresi*. G. Çelik (Ed.). Geç Osmanlı Döneminde Sanat Mimarlık ve Kültür Karşılaşmaları. (s. 27-44). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hatemi, N. (2016). *Osmanlı'nın Son Dönemine Kısa Bir Bakış: III. Selim'den İstanbul'un İşgaline*. G. Çelik (Ed.). (s. 17-26). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hasol, D. (2014). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Hasol, D. (2017). *20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Madran, E. (2002). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve*

⁵ Kötü ek.

Düzenlemeler: 1800-1950. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Madran, E. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Klasik Çağlarında Onarım Alanının Örgütlenmesi* 16.-18. Yüzyıllar. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Shaw, M. K. (2004). *Osmanlı Müzeciliği; Müzeler, Arkeoloji ve Tarihın Görselleştirilmesi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

"Maçka'da Satılık Arazi". (1942). Tasviri Efkar Gazetesi, sayı 5183:826, 4.

Tekeli, İ. (2014). *Bir Modernleşme Projesi Olarak Türkiye'de Kent Planlaması*. S. Bozdoğan, R. Kasaba (Ed.). (s. 155-172). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kurum Arşivleri Kaynakları:

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. (25.01.2013). Kagir Galatasaray Lisesi'ne ait Tapu Kaydı. Dosya no: 34.10.2366. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Muamelat Müdürlüğü. (16.09.1929). İtalya Elçilik Binası İçin Arsa Tahsisi. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 5-46-9) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Muamelat Müdürlüğü. (13.07.1932). Devlete ait olan Çırağan Sarayı'nın Ortaköy tarafında bulunan boş arsasının, Beşiktaş Kulübü'ne pazarlıkla kiraya verilmesi. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 30-52-3) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

T.C. Vakıflar Umum Müdürlüğü. (24.05.1938). Eski eserlerin korunması ve tamirati için bütçeye konan tahsisatla yapılması düşünülen tamirat programı. (Dosya Numarası: 30-10-0-0 / 213-447-8) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

T.C. Başvekalet Yazı İşleri Müdürlüğü. (02.08.1938). Edirne'deki Beyazıt Camii Külliyyatından Tıp Medresesi ile Selimiye Arastasına ait kubbe kurşunlarının tamirinin tahsisat yokluğundan yapılamaması. (Dosya Numarası: 30-10-0-0 / 213-447-9) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

T.C. Başvekalet Kararlar Dairesi Müdürlüğü. (23.10.1939). İstanbul'daki tarihi ve mimari kıymeti haiz eserlerin restorasyonuna ait keşif ve projeleri tetkik ve bunların yerlerinde tatbikini kontrol ettirmek amacıyla üç uzmana ayda 25 lira ücret verilmesi. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 89-103-6) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

T.C. Başvekalet Kararlar Dairesi Müdürlüğü. (30.01.1939). Ankara Mahmut Paşa Bedesteni restorasyon inşaatı için gelecek seneye geçici sözleşme yapılması. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 85-120-3) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

T.C. Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü Kararlar Müdürlüğü. (05.12.1945). İstanbul'da Yedikule'deki İmrahor (Studium Bazilliki) Camiinin müze olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisi. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 109-70-6) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

T.C. Başvekalet Kararlar Dairesi Müdürlüğü. (05.11.1942). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bazı fakültelerin inşaat ve tesisati için istenilen tahsisatın verilemeyeceği. (Dosya Numarası: 30-10-0-0 / 144-29-12) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

T.C. Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü Kararlar Müdürlüğü. (27.02.1947). Giresun'da topçu birliklerinin işgalinde bulunan hazineye ait Rum Ortaokulu ile Kilise binasının Milli Savunma Bakanlığına terk ve tahsisi. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 113-14-17) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.

Kanun (08.08.1951). 5830 sayılı Kanun. (Dosya Numarası: 490-1-0-0 / 62-237-5) Türkiye Cumhuriyeti

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Muamelat Umum Müdürlüğü Kararlar Müdürlüğü. (17.09.1952). İstanbul Maçka'da hazineye ait silahhane binasının Askeri Müze olarak kullanılmak üzere Milli Savunma Bakanlığı'na tahsisi. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 130-70-4) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi. (21.12.1965). Eskişehir'deki Kurşunlu Camii Külliyesine ait eski Mevlevihane ile müstemilatından imaret aş ocağının, müze olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na devir ve tahsisi. (Dosya Numarası: 30-18-1-2 / 187-36-8) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. İstanbul.
- Kurum Arşivlerinde Yer Alıp Kaynağı Belli Olmayan Dokümanlar:**
- Galatasaray Lisesi İmar Planı. (1972). İstanbul: Beşiktaş Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Galatasaray Lisesi dosyası.
- Yazışma. (1953). İstanbul: Beşiktaş Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü. Ziya Kalkavan Anadolu Teknik ve Mesleki Lisesi Dosyası.
- Yazışma. Dosya Numarası: 30-10-0-0 / 139-995-12. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
- Yazışma. Dosya Numarası: 30-10-0-0 / 143-27-8. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
- Yazışma. Dosya Numarası: 30-10-0-0 / 139-996-14. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
- Yazışma. Dosya Numarası: 30-18-1-1 / 14-42-8. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
- Yazışma. Dosya Numarası: 30-18-1-1 / 19-39-14. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
- Yazışma. 1923. Dosya Numarası: 30-10-0-0 / 159-113-1. İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
- İnternet Kaynakları:**
- 1933'te Düyunu Umumiye binası Maarif Vekaletine devredilmiş!, Erişim Tarihi: 13 Aralık 2019, <https://emlakkulisi.com/1933te-duyunu-umumiye-binasi-maarif-vekaletine-devredilmis/269909>
- 1943 yılında Maçka Silahhanesi'ni Askeri Müze yapmak istemişler!.. Erişim Tarihi: 13 Aralık 2019, <https://emlakkulisi.com/1943-yilinda-macka-silahhanesini-askeri-muze-yapmak-istemisler/283736>
- 1946 yılında Güzel Sanatlar Akademisi Maçka Silahhanesi'ne taşınacak!. Erişim Tarihi: 13 Aralık 2019, <https://emlakkulisi.com/1946-yilinda-guzel-sanatlar-akademisi-macka-silahhanesine-tasinacak/410469>